

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.49>**І. В. Яромій**

кандидат юридичних наук

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ: ПОНЯТТЯ ТА ФОРМИ

Стаття присвячена комплексному дослідженню форм участі громадськості у процесі формування державної митної політики в Україні.

Обґрунтовано важливість залучення громадськості як ключового елемента демократичного управління та ефективного формування державної митної політики.

Констатовано багатоаспектність існуючих форм громадської участі, що зумовлює необхідність їхньої подальшої класифікації та систематизації для більш глибокого розуміння їхнього потенціалу та особливостей застосування. Запропоновано класифікацію існуючих форм участі громадської у формуванні державної митної політики, яка базується на трьох основних критеріях: 1) рівень впливу громадськості на процес прийняття рішень; 2) організаційна форма участі; 3) сфера застосування конкретних механізмів. Відмічено, що запропонований підхід дозволяє впорядкувати існуючі форми участі громадської у митній сфері, всебічно охопити різноманітні інструменти громадського впливу та виявити їхні специфічні характеристики в контексті формування державної митної політики. Охарактеризовано кожний із виокремлених критеріїв.

Наголошено на важливості розробленої класифікації для подальшого аналізу ефективності різних форм громадської участі та розробки практичних рекомендацій щодо їхнього вдосконалення. Зазначається, що систематизоване розуміння існуючих механізмів громадського впливу є необхідною умовою для забезпечення більш демократичного, прозорого та ефективного формування державної митної політики в Україні, що відповідає інтересам як держави, так і суспільства.

Ключові слова: державна митна політика, класифікація, форми, митна справа, громадський контроль, громадськість, прозорість, підзвітність, громадські слухання, електронні петиції, громадські ради, публічні консультації, громадська експертиза, засоби масової інформації, звернення громадян.

Постановка проблеми. За роки незалежності України національна митна політика, митна система та митна справа істотно еволюціонували, про що свідчить міжнародне визнання України, її членство в авторитетних міжнародних інституціях, у тому числі з економічних та митних питань [7]. Особлива роль громадськості зросла з моменту трагічних подій на майдані під час «Революції гідності» та посилилась з часу повномасштабного вторгнення РФ в Україну. З цього часу можна констатувати активність громадського суспільства у всіх сферах життєдіяльності суспільства та держави. Актуальності набуло питання функціонування ефективного механізму взаємодії інститутів громадянського суспільства з публічною адміні-

страцією (органами виконавчої влади та місцевого самоврядування) [13, с. 224].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики функціонування громадських рад при різних державних органах займалися такі науковці, як: Андрійчук Т., Береза А.В., Білак Н.І., Віхляєв М.Ю., Донченко К., Павлюк К.С., Попова Г.Л., Рудовська С.І., Рудницький С.В., Савченко О., Шайгородський Ю.Ж. та ін. Водночас питання громадських рад залишається актуальним для митної сфери з кількох ключових причин, серед яких: забезпечення прозорості та боротьба з корупцією, підвищення ефективності державної митної політики, врахування інтересів бізнесу та громадян, зміцнення довіри до митних органів, гар-

монізація з європейськими стандартами. Окрім цього, в умовах постійних змін у міжнародній торгівлі та необхідності адаптації митної системи до сучасних викликів, ефективна взаємодія з громадськістю через інститут громадських рад є важливим інструментом для забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоздатності національної економіки.

Виклад основного змісту. Під формами участі громадськості у формуванні державної митної політики слід розуміти сукупність механізмів та процедур, за допомогою яких громадяни, їх об'єднання та інші зацікавлені сторони можуть впливати на процес розробки та прийняття рішень у сфері державної митної справи.

Аналіз чинного законодавства дає підстави виокремити багатоаспектну кількість форми участі громадськості у формуванні державної митної політики. З урахуванням цього, проведемо класифікацію існуючих форм участі громадськості у формуванні державної митної політики за різними критеріями, а саме:

1) в залежності від рівня впливу: а) ті, що наділені прямим впливом (зокрема, громадські слухання, електронні петиції); б) ті що наділені консультативним впливом (зокрема, громадські ради, публічні консультації, участь у роботі міжвідомчих комісій та робочих груп, громадська експертиза); в) ті, що наділені інформаційним впливом (зокрема, засоби масової інформації, звернення громадян, проведення круглих столів, конференцій, семінарів, тощо);

2) в залежності від форми: а) організаційні форми (зокрема, громадські ради, громадські слухання, участь у роботі міжвідомчих комісій та робочих груп); б) неорганізовані форми (зокрема, електронні петиції, звернення громадян, засоби масової інформації, публічні консультації, громадська експертиза);

3) залежно від сфери застосування: а) безпосереднє формування державної митної політики (зокрема, громадські ради, публічні консультації, участь у роботі міжвідомчих комісій та робочих груп, громадська експертиза); б) контроль за реалізацією (зокрема, громадські слухання, електронні петиції, звернення

громадян, засоби масової інформації);

4) в залежності від суб'єкта участі: а) індивідуальна участь (електронні петиції, звернення громадян); б) колективна участь (зокрема громадські ради, громадські слухання, участь у роботі міжвідомчих комісій та робочих груп, громадська експертиза, засоби масової інформації, публічні консультації).

Запропонована класифікація покликана допомогти краще зрозуміти різноманітність форм участі громадськості та їхню роль у формуванні державної митної політики.

Охарактеризуємо більш детально окремі із наведених форм участі громадськості у формуванні державної митної політики.

Так, щодо громадських слухань, то під цим поняттям пропонується розуміти колективні зустрічі громадян з представниками місцевої влади, на яких обговорюються та ухвалюються пропозиції щодо вирішення актуальних проблем міста [2]. Натомість у Проекті Закону України «Про громадські слухання» від 06.07.2015 № 2295а термін «громадські слухання» розглядається як форма безпосередньої участі членів територіальної громади, посадових осіб органів місцевого самоврядування у спільному обговоренні та прийнятті рішень з найбільш важливих питань місцевого значення [14]. Громадські слухання як форма участі громадськості у формуванні державної митної політики передбачають обговорення проєктів нормативно-правових актів з питань митної політики за участю представників громадськості, експертів, науковців із можливістю висловлення власної думки та внесення пропозицій.

Поширеною формою участі громадськості у формуванні державної митної політики є громадська рада, яка утворюється як тимчасово консультативно-дорадчий орган при центральному органу виконавчої влади, до відання якого віднесено реалізація державної митної політики. Наразі таким органом є Громадська Рада при Держмитслужбі України, яка створена для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної митної політики.

Діяльність Громадської ради при Держмитслужбі України здійснюється на підставі Положення про Громадську раду при Державній митній службі України, затвердженого Наказом Державної митної служби України від 18.02.2021 року №110. Основні завдання Громадської ради при Держмитслужбі пропонуємо систематизувати у такі групи:

а) забезпечення участі громадян в управлінні державними справами, що передбачає сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами;

б) сприяння врахуванню громадської думки при формуванні та реалізації державної політики, зокрема:

- сприяння врахуванню Держмитслужбою громадської думки під час формування та реалізації державної політики у сферах, що належать до компетенції Держмитслужби;

- сприяння залученню представників заінтересованих сторін до проведення консультацій з громадськістю та моніторингу результатів формування та реалізації державної політики у сферах, що належать до компетенції Держмитслужби;

- здійснення підготовки експертних пропозицій, висновків, аналітичних матеріалів з питань формування та реалізації державної політики у сферах діяльності Держмитслужби;

в) здійснення громадського контролю за діяльністю Держмитслужби [18].

Таким чином, через участь представників Громадської ради при Держмитслужбі України громадськість забезпечується впливом на розробку та обговорення проєктів рішень, які мають вплив на формування та реалізацію державної митної політики.

Щодо публічних консультацій, то ця категорія розглядається як етап постановки проблеми, розроблення, формування чи реалізації державної політики, вирішення питання місцевого значення, у ході якого суб'єкт проведення публічної консультації збирає, опрацьовує пропозиції заінтересованих сторін щодо предмета публічної консультації та оприлюднює результати аналізу таких пропозицій [25]. Водночас на порталі «Дія. Освіта»

розміщено інформаційний пост, де вказано, що «публічні консультації» є інструментом громадської участі, який дозволяє швидко та ефективно обговорювати ініціативи в громаді. Наведено серіал, в якому експерти розповідають, як готуватися до публічних консультацій, як їх проводити та яким чином аналізувати результати, також проводиться навчання правильно формулювати питання та ефективно поширювати інформацію про майбутнє обговорення. Пропонується використовувати цей інструмент демократії у своїй роботі [26].

Публічні консультації як форма участі громадськості у формуванні державної митної політики передбачають оприлюднення проєктів нормативно-правових актів на веб-сайтах митних органів, збір пропозицій та зауважень від громадськості в електронній формі. Дане питання не повною мірою впроваджено у практику митних органів. З огляду на що пропонується на офіційних веб сайтах Держмитслужби України та митниць розмішувати відповідні рубрики «Публічні консультації» та проводити роз'яснювальну роботу в цьому напрямі.

Щодо громадської експертизи та під цим терміном у вузькому значенні слід розуміти можливість для активних жителів міста самостійно: провести оцінку діяльності міської ради та її виконавчих органів; оцінити ефективність та якість прийняття рішень; надати пропозиції щодо вирішення проблем міста, покращення роботи влади [1]. Процедура проведення громадської експертизи врегульована Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» від 5 листопада 2008 р. № 976. Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади визначається як складова механізму демократичного управління державою, який передбачає проведення інститутами громадянського суспільства, громадськими радами оцінки діяльності органів виконавчої влади, ефективності прийняття і виконання такими органами рішень, підготовку пропозицій щодо розв'язання суспільно значущих проблем

для їх врахування органами виконавчої влади у своїй роботі [22].

Наразі є чинним Наказ Держмитслужби України від 10.09.2004 р. № 658 «Про затвердження Положення про участь суб'єктів громадського обговорення у підготовчій роботі щодо прийняття нормативно-правових актів з питань митної справи». [19]. Цей наказ прийнято відповідно до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [17] та Указу Президента України «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 31.07.2004 р. № 854/2004 року [16]. Втім, заначений Указ уже втратив чинність, тому слід внести відповідні зміни й в Наказ Держмитслужби України від 10.09.2004 р. № 658 «Про затвердження Положення про участь суб'єктів громадського обговорення у підготовчій роботі щодо прийняття нормативно-правових актів з питань митної справи» [19]. Положення про участь суб'єктів громадського обговорення у підготовчій роботі щодо прийняття нормативно-правових актів з питань митної справи регулює стосунки щодо реалізації права суб'єктів громадського обговорення на участь у підготовчій роботі з прийняття регуляторних актів з питань митної справи. [19]

Таким чином, громадська експертиза як форма участі громадськості у формуванні державної митної політики передбачає залучення незалежних експертів до оцінки проектів нормативно-правових актів, а також надання висновків щодо їх відповідності інтересам суспільства.

Щодо звернення громадян як форми участі громадськості у формуванні державної митної політики, то вона реалізується в порядку Закону України «Про доступ до публічної інформації» [15], Закону України «Про звернення громадян» [23], Закону України «Про інформацію» [24], Митного кодексу України [8], в частині що стосується питань державної митної політики, надання інформації, роз'яснень та відповідей на запитання.

Співпраця з громадськими організаціями як форма участі громадськості у формуванні державної митної політики може

відбуватись у вигляді спільних заходів, спрямованих на підвищення обізнаності громадян з питань державної митної політики. До прикладу, публічне обговорення теми «Митний реєстр об'єктів ІВ: нова митниця - нові виклики», організоване Комітетом з інтелектуальної власності Асоціації правників України [9], круглий стіл, присвячений темі «Впровадження митних процедур відповідно до європейської практики: яких змін очікувати українському бізнесу? Практичні аспекти» [3], Круглий стіл «Митна політика України в реаліях сьогодення» [6].

Прикладом залучення громадських організацій до моніторингу діяльності митних органів як форма участі громадськості у формуванні державної митної політики може слугувати, проведення Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій спеціального опитування підприємств – учасників ЗЕД на тему «Спрощення процедур торгівлі – 2022» у ході якого було опитано 366 підприємств-учасників ЗЕД в більшості регіонів України, з метою дослідження оцінки ефективності роботи митниці в умовах дії воєнного стану в Україні, визначення проблем, з якими стикається бізнес, та підготовки відповідних рекомендацій [11]; проведення Моніторингу ефективності роботи Державної митної служби за 2020-2022 роки, що включало показники щодо: даних, отриманих від Держмитслужби України; розрахунках та аналізі даних; інших відомостях з відкритих джерел [10], проведення Круглого столу, присвяченого темі «Інституційна спроможність митних органів: кадрово-інструментальна складова», в якому прийняли участь Голова Професійної спілки працівників митних органів України, керівники обласних профспілкових органів, працівники митних органів, науковці, експерти, представники Громадських організацій «Молодіжний центр розвитку» та «Партнерство». Захід став унікальним у своєму роді, оскільки зміг стати платформою для прямого діалогу між представниками профспілкових органів центрального та обласного рівнів, посадових осіб митниці, наукової спільноти та громадськості в спільному інтересі до становлення ефективної державної політики в митній сфері, виявленні проблемних

кадрових питань та виробленні спільних шляхів їх вирішення [4].

Залучення представників громадськості до роботи комісій, які займаються розробкою та реалізацією митної політики як форма участі громадськості у формуванні державної митної політики може відбуватись у вигляді утворення Громадською радою при Держмитслужбі України постійних та тимчасових робочих органів (правління, секретаріат, комітети, комісії, експертні групи тощо) [18]. Окрім цього, громадськість має змогу долучатись до роботи Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики. Для обговорення законопроектів на офіційному веб сайті Комітету створено публічну площадку для обговорення законопроектів, де відображається інформація про законопроекти, що перебувають в статусі «на обговоренні». Окрім цього, на публічній площадці для обговорення законопроектів є функціональна можливість запропонувати законопроект для обговорення. Водночас при переході за посиланням таких можливостей не відкривається, що потребує технічного доопрацювання. Із позитивного слід відмітити, що робота Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики є відкритою, а засідання транслюються у режимі відеоконференції [5]. Також є практика залучення до роботи Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики експертних груп в склад яких включаються представники громадськості, науковці та інші експерти, які мають відповідні знання та досвід у митній сфері. Така практика є позитивною, водночас потребує нормативного врегулювання у вигляді розробки відповідного порядку створення експертних груп при Комітеті Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики.

Варто відмітити, що раніше на нормативному рівні була можливість залучати радників при голові служби та начальника митниці. Це питання було врегульовано на рівні Наказів Держмитслужби України «Про затвердження положень про радників Голови Держмитслужби України та керівника митного органу на громад-

ських засадах» від 16.03.2005 року № 175 [20]; № 84 від 06.02.2006 року [21], які втратили чинність, а нових прийнято не було.

Впровадження інституту радників покликано залучати до діяльності митної служби України громадськість з питань захисту економічних інтересів держави, виконання та контролю за додержанням митного законодавства України, здійснення митної справи, боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, недопущення корупційних діянь митників.

Гранична чисельність радників Голови Держмитслужби України на громадських засадах становила до 5 осіб; а радників начальників митних органів на громадських засадах - до 3. При цьому, до кандидата у радники висувались вимоги, серед яких статусність, що передбачала, що такі особи могли бути обраними із числа науковців, ветеранів митних органів, провідних фахівців різних галузей економіки, соціальної сфери з числа громадян України [21]. Завдання, функції та права радників Голови Держмитслужби України та начальників митних органів закріплювались у відповідних положеннях. До прикладу серед основних завдань радника начальника митного органу було віднесено здійснення: а) аналізу діяльності митного органу; б) підготовки пропозицій з питань безпосереднього здійснення митної справи, захисту економічних інтересів держави (за дорученням). Окрім цього, передбачалась можливість залучення радника начальника митного органу до здійснення експертизи проектів законів України, інших нормативно-правових актів, що надходять на розгляд начальнику митного органу [21].

Висновки. В Україні сформовано доволі потужну платформу для участі громадськості у формуванні та впровадженні ефективної державної митної політики. Водночас важливо відмітити на практичній стороні впровадження існуючих механізмів, відкритості, прозорості, та налагодження діалогу між громадськістю та митними органами.

Перспективним видається популяризація проведення електронних консультацій із використанням онлайн-платформ

для збору пропозицій та зауважень від громадськості. Процедура формування консультативно-дорадчих органів як і проведення громадських обговорень та консультацій має бути максимально прозорою, зрозумілою, відкритою та доступною. Окрім цього, при обранні форм участі громадськості у формуванні державної митної політики слід надавати перевагу тим, при яких забезпечується відкритий діалог та обмін думками.

Громадські ради повинні забезпечувати діяльність на принципах незалежності та неупередженості, а також забезпечувати створення ефективних механізмів для участі громадськості у прийнятті рішень. Важливо відмітити на необхідності утворення громадських рад на обласному рівні, що дозволить вирішувати проблеми децентралізовано, оскільки кожний регіон має певну специфіку та проблематику, яка може різнитись.

Необхідним є також впровадження на постійній основі інформаційних кампаній з метою підвищення обізнаності громадян з питань митної політики, підняття іміджу та довіри до митних органів, висвітлення позитивних аспектів та досягнень. З цією метою слід використовувати різні інформаційні канали комунікації (ЗМІ, соціальні мережі, веб-сайти).

Вважаємо за необхідне відновлення інституту радників Голови Держмитслужби України та начальників митних органів на громадських засадах з метою розширення форм участі громадськості у державній митниці політиці та відповідно підняття ефективності митниці. З огляду на що потрібно розробити та затвердити Положення про радників Голови Держмитслужби України та керівника митного органу на громадських засадах, передбачити порядок відкритого відбору таких осіб, їх граничну кількість, повноваження та інші питання.

Немало важливим є налагодження тісної співпраці із міжнародними організаціями, залучення міжнародних експертів до розробки та оцінки митної політики.

Загалом як підсумок слід відмітити, що участь громадськості у формуванні митної політики має бути системною та ефективною, передбачати прозорість та відкри-

тість процесу прийняття рішень, враховувати думку представників різних груп громадськості (включаючи бізнес-асоціацій, наукової спільноти, перевізників, митних брокерів, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, громадських рад, профспілкових органів, громадських організацій тощо). Практичне впровадження форм участі громадськості та реалізація позитивних практик сприятиме формуванню ефективної та прозорої державної митної політики, яка відповідатиме інтересам суспільства та сприятиме економічному розвитку держави.

Список використаної літератури:

1. Довідник громадського активіста Громадська експертиза - http://dovidnyk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=57
2. Довідник громадського активіста. URL: http://dovidnyk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=51.
3. Запровадження європейських принципів роботи є одним з основних напрямків реформування митниці - круглий стіл, 2021 р. Офіційний веб сайт Держмитслужби України. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/zaprovadzhennia-ievropeiskikh-printsipiv-roboti-ie-odnim-z-osnovnikh-napriamkiv-reformuvannia-mitnitsi-kruglii-stil-644>.
4. Інституційна спроможність митних органів: кадрово-інструментальна складова: круглий стіл. ГО «Молодіжний центр розвитку». 2024. URL: <https://www.facebook.com/groups/426288814076785/>.
5. Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики. URL: <https://komfinbank.rada.gov.ua/>.
6. Мережка Н. В. Круглий стіл «Митна політика України в реаліях сьогодення». 2024. URL: <https://knote.edu.ua/blog/read/?pid=47404&uk>
7. Митна енциклопедія: у трьох томах. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 592 с.
8. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
9. Митний реєстр об'єктів інтелектуальної власності: нова митниця - нові виклики. URL: <https://uba.ua/ukr/events/3384>.
10. Моніторинг ефективності роботи Державної митної служби за 2020-2022 роки.

- Веб сайт Громадської організації «Інститут соціально-економічної трансформації». 2023. URL: <https://iset-ua.org/ua/doslidzhennya/item/202-monitorynh-efektyvnosti-dms-2022>.
11. Моніторинг роботи митниці очима бізнесу. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2022. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/reports>.
  12. Положення про Громадську раду при Державній митній службі України: Наказ Державної митної служби України від 18.02.2021 року №110. URL: <https://customs.gov.ua/polozhennia-gromrada#scrollTop=0>
  13. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми. Харків, 2017. 224 с.
  14. Про громадські слухання: проект Закону України від 06.07.2015 № 2295а, що вноситься народними депутатами України Бойко О. П., Ледовських О. В., Федорук М. Т., Черненко О. М., Попов І. В., Кудлаєнко С. В., Денисенко В. І. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH1RR68A>.
  15. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
  16. Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики Указ Президента України від 31.07.2004 № 854/2004 (втрата чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854/2004#Text>.
  17. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>.
  18. Про затвердження Положення про Громадську раду при Державній митній службі України: наказ Державної митної служби України від 18.02.2021 №110. URL: <https://customs.gov.ua/polozhennia-gromrada#scrollTop=0>.
  19. Про затвердження Положення про участь суб'єктів громадського обговорення у підготовчій роботі щодо прийняття нормативно-правових актів з питань митної справи: наказ Держмитслужби України від 10.09.2004 №658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1229-04#Text>.
  20. Про затвердження Положень про радників Голови Держмитслужби України та начальників митних органів на громадських засадах: Наказ Держмитслужби України від 16.03.2005 № 175 (втрата чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0175342-05#Text>.
  21. Про затвердження положень про радників Голови Держмитслужби України та керівника митного органу на громадських засадах: Наказ Держмитслужби України від 06.02.2006 № 84 (втрата чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0084342-06#Text>.
  22. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 № 976. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF#Text>.
  23. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
  24. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
  25. Про публічні консультації: Закон України від 20.06.2024 № 3841-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3841-20#Text>.
  26. Публічні консультації на онлайн Порталі «Дія.Освіта». URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/e-consultations>.

Yaromii I. V. Public participation in forming state customs policy: concept and forms

The article is devoted to a comprehensive study of the forms of public participation in the process of forming state customs policy in Ukraine.

The importance of public involvement as a key element of democratic governance and effective formation of state customs policy is substantiated.

The multifaceted nature of existing forms of public participation is stated, which necessitates their further classification and systematization for a deeper understanding of their potential and features of application. A classification of existing forms of public participation in the formation of state customs policy is proposed, which is based on three main criteria: 1) the level of public influence on the decision-making process; 2) the organizational form

of participation; 3) the scope of application of specific mechanisms. It is noted that the proposed approach allows to streamline existing forms of public participation in the customs sphere, to comprehensively cover various instruments of public influence and to identify their specific characteristics in the context of the formation of state customs policy. Each of the identified criteria is characterized.

The importance of the developed classification for further analysis of the effectiveness of various forms of public participation and development of practical recommendations for their improvement is emphasized. It is noted that a systematic understanding of the existing mechanisms of public influence is a necessary condition for ensuring a more democratic, transparent and effective formation of state customs policy in Ukraine, which meets the interests of both the state and society.

Key words: *state customs policy, classification, forms, customs, public control, public, transparency, accountability, public hearings, electronic petitions, public councils, public consultations, public expertise, mass media, citizens' appeals.*